

Opinnäytetyö

Itsenäistymisen pieni ABC

Helposti lähestyttävä materiaali

Halikon perhetukikeskuksen lastenkodin nuorelle

Saara Rinne

**Kansalais- ja järjestötoiminnan koulutus, yhteisöpedagogi
(210 op)**

**Arvioitavaksi jättämisaika
(4/2021)**

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Kansalais- ja järjestötoiminnan koulutus, yhteisöpedagogin koulutusohjelma

---

Tekijä: Saara Rinne

Opinnäytetyön nimi: Itsenäistymisen pieni ABC – helposti lähestyttävä materiaali Halikon perhetukikeskuksen lastenkodin nuorille

Sivumäärä: 32 ja 5 liitesivua

Työn ohjaajat: Jenny Honka, Noora Niemi

Työn tilaaja: Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä

Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jota lähdettiin työstämään siltä pohjalta, että tarve ja tarjonta selkeästi kohtaisivat. Itsenäistyminen näkyi merkittävänä merkkipaaluna nuoren elämässä ja aikuistumisen yhtenä isoimpana tekijänä. Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä Oy:n (myöhemmin VSLK) Salon Halikon perhetukikeskuksella oli jo pidemmän aikaa tehty itsenäistymistyöskentelyä hyvin sujuvasti. Kävi ilmi, että nuorille olisi hyvä antaa jotain konkreettista materiaalia käsiinsä, kun he muuttavat asuinyksiköstä itsenäistymisasuntoon perhetukikeskuksen pihapiiriin.

Ja näin sai alkunsa Itsenäistymisen pieni ABC – helposti lähestyttävä materiaali Halikon perhetukikeskuksen lastenkodin itsenäistymisvuotensa aloittavalle nuorelle. Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymään kuuluu myös muita yksiköitä kuin Halikon yksiköt, yhdeltäkään yksiköltä ei tämän kaltaista materiaalia löydy. Lisäksi taustatietoja vihkosta varten kerätessä haastateltiin VSLK:n Halikon yksikön Pirtti-osaston itsenäistymisvuotta jo viettäviä nuoria sekä nuoria, joilla itsenäistymisvuosi on lähestymässä piakkoin. Lisäksi Pirtin ohjaajille luotiin internetkysely, joka käsiteli itsenäistymistyöskentelyä, sen tärkeyttä ja rytmiä ohjaajan näkökulmasta.

Tutkimuksessa ilmeni, että niin nuorilla kuin ohjaajillakin on tilausta kyseisen tyyppiselle materiaalille. Toteutus tulisi kuitenkin pitää mahdollisimman yksinkertaisena, jotta materiaali tulisi nuorille myös aidosti aktiiviseen käyttöön.

Haasteina esiintyi tiedon keräämiseen liittyvät kommunikaatio-ongelmat nuorten kanssa kuten nuorten omaehtoisuus ja haluttomuus osallistua yhteiseen tekemiseen, joten haastateltavaa yleisöä tulisi olla enemmän laajemman oppaan luomiseksi.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, nuori, itsenäistyminen ja täysi-ikäisyys, itsenäistymisen roolikartta, resilienssi

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Degree Programme in NGO and Youth Work, Bachelor's Degree

Author: Saara Rinne

Title: ABC of Independence – An easily approachable informative notebook for a young person becoming independent

Number of Pages: 32 and 5 attachment pages

Supervisors: Jenny Honka, Noora Niemi

Commissioner: Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä (Southwestern Finland's Child Welfare Association)

This bachelor's thesis is a development work to meet the need for an easily approachable informative notebook for a young person becoming independent. Independence is seen as a significant milestone in a young person's life and one of the most significant phases in growing up.

Salo-Halikko Family Support Center, which is part of Southwestern Finland Child Welfare Association (later referred to as SFCA), has acted as an expert in independence work for years. Other SFCA units already had similar materials, but, in Halikko, there was a need to give young people similar concrete material when they move from a room unit to an independent apartment in the Family Support Center.

The methods used in this study were interview and survey. Young people living in the Pirtti-Department of Halikko Unit, who were approaching independent living, were interviewed. An internet survey was created for Pirtti instructors, which dealt with independence work, its importance, and rhythm from the instructors' point of view. The study indicates that both young people and instructors require this type of material. However, the notebook should be kept as simple as possible so that the material also comes to active use by young people.

There were some challenges, f.ex. communication problems, in data collection and also some difficulty in reporting due to strict confidentiality. Future studies of similar kind would benefit from having more informants to have a broader framework for the creation of information material.

Keywords: childcare, young person, independence, adulthood, independence-rolemap, resilience

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	CASE: itsenäistyminen VSLK:n sijaishuollossa	7
3	LASTENSUOJELUN JA SIJAISHUOLLON ALUSTA	9
3.1	Lastensuojelu ja sijaishuolto	9
3.2	Nuori	10
3.3	Itsenäistyminen ja täysi-ikäisyys.....	11
3.4	VSLK:n roolikartat.....	12
3.5	Resilienssi	15
4	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	16
4.1	Kysely.....	17
4.2	Haastattelu.....	18
5	TULOKSET JA ANALYYSI	20
5.1	Kyselyn tulokset.....	20
5.2	Kyselyn yhteenveto	23
5.3	Haastattelun tulokset.....	23
5.4	Haastattelun yhteenveto	25
6	TUOTOKSEN KUVAUS.....	26
7	POHDINTA JA PÄÄTELMÄT	30
	LÄHTEET	31
	LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö käsittelee nuoren itsenäistymistä lastenkotimaailmasta täysi-ikäisyyteen. Itsenäistyminen tarkoittaa nuorelle muuttoa omaan asuntoon, opintojen jatkamista itsenäisesti mutta kuitenkin jälkihuollon kautta tuettuna, arjesta selviytymistä. Jokainen, joka aikanaan on itsenäistynyt kodista, huoltajiensa helmoista, on koennut samanlaista tietynlaista epävarmuutta. Samoin saattaa kokea myös lastenkodissa lapsuutensa ja nuoruutensa viettänyt nuori.

Itsenäistymistyöskentely kuuluu jälkihuoltotyöskentelyn tavoin olennaisena osana tukemaan nuoren itsenäistymistä sijaishuollosta. Harva lapsuudenkodista täysi-ikäistyvä nuori on valmis täysin itsenäisesti vastaamaan kaikesta omassa elämässään. Vanhemmat ovat monesti aikuistuvan nuoren tukena pitkälle täysi-ikäisyyteen. Itsenäistymistyöskentely ja sen tukeminen ovat tarpeen sijaishuoltonuorelle, sillä juuri tämänkaltaiset siirtymä- ja muutostilanteet ovat nuoren elämässä tilanteita, joissa tuen tarve erityisesti korostuu. Hyvin toteutettuna itsenäistymistyöskentely osana jälkihuoltoa onkin lastensuojelun ja sijaishuollon vaikuttavuuden edellytys. Jälkihuolto turvaa lapselle / nuorelle tukea asumisen, terveydenhuollon sekä sosiaalisen ja psyykkisen toimeentulon suhteen. Vaikka itsenäistymistyöskentely aloitetaan ennen jälkihuoltoon siirtymistä, voi jälkihuoltoa tehdä myös lapsen iästä riippumatta. (THL 2021).

Itsenäistymistyöskentelyn toiminnan prosessikuvaukset ovat koko Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymällä samat, joten itsenäistymistyöskentelyä ohjaavat raamit ovat ennalta määriteltyjä (VSLK 2021). Niihin olennaisena osana kuuluvat myös muun muassa ohjausta itsenäiseen asumiseen siirtymisestä, kuten apua asunnon hankkimiseen, vuokravakuuden maksamista sekä esimerkiksi tuetun asumisen järjestämistä. (THL 2021) VSLK:n ohjaajat siis alustavat nuorelle näitä edellä mainittuja asioita, joita sitten nuori yhdessä sosiaalityöntekijänsä kanssa jatkojalostavat nuoren tarpeisiin sopiviksi.

Tilaaajana Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän yksikkönä toimiva Halikon perhetukikeskus tarjoaa sekä sijaishuollon että avohuollon palveluita lastensuojelulain mukaisesti. VSLK:n keskeiset arvot ovat ihmisen kunnioitus, vastuullisuus sekä avoimuus. Halikossa sijaitseva perhetukikeskus on tuottanut samassa kunnassa sijaishuoltopalveluita jo lähes 100 vuotta. (VSLK 2021)

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa opaslehtinen nuorille kohdistettujen tarpeiden pohjalta. Sellainen lehtinen, josta löytyy erilaisia iskulauseita sekä repliikkejä, joihin nojaten heräisi enemmän keskustelua niistä asioista, jotka nuorta askarruttavat itsenäistymiseen liittyen.

Tehtävät:

1. Selvittää, millaiset asiat ovat nuorelle itselleen tärkeitä tietää ja tiedostaa kun itsenäistyminen alkaa.
2. Selvittää, mitä asioita ohjaajat pitävät tärkeinä kertoa nuorelle itsenäistymistyöskentelyn aikana.
3. Selvittää, miten tietoperustan pohjalta voisi tuottaa mahdollisimman kevyttä materiaalia sijaishuollolle.
4. Tuottaa opaslehtinen Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän käyttöön.

Tilaaajalta löytyi siis valmiina jo tekijät sekä kaikenlaista materiaalia siihen, kuinka aikuisen eli ohjaajan näkökulmasta työtä itsenäistymisen eteen tulisi tehdä. Se, mitä tilaaajalta ei löytynyt, oli nuorelle annettava helppolukuinen vihko, matalan kynnyksen materiaalina toimiva itsenäistymisen pieni ABC, joka on vihkollinen pieniä tietoiskuja itsenäistymisvuotensa aloittavalle nuorelle.

Tämän kehittämistutkimusten tulosten saavuttamiseen käytettiin ohjaajille suunnattua kyselyä, ja nuorille kohdistettua vapaamuotoista haastattelua. Kysely suoritettiin sähköisesti kaikille ohjaajille, ja se oli luonteeltaan enemmänkin omiin koettuihin itsenäistymiskokemuksiin pohjaava kuin faktatietoon perustuva. Haastattelu tehtiin niille Halikon Pirtin tämänhetkisille asukkaille, jotka joko jo olivat mukana itsenäistymistyöskentelyssä tai olisivat seuraavana vuorossa itsenäistymisasuntoihin. Näiden nuorten ikäjakauma oli 16-17 vuotta, ja he esiintyivät haastatteluissa anonymeinä. Heidän haastattelunsa tuotokset litteroitiin ja haastattelu oli luonteeltaan hyvin vapaamuotoinen.

2 CASE: itsenäistyminen VSLK:n sijaishuollossa

Tehtävät:

1. Selvittää, millaiset asiat ovat nuorelle itselleen tärkeitä tietää ja tiedostaa kun itsenäistyminen alkaa.
2. Selvittää, mitä asioita ohjaajat pitävät tärkeinä kertoa nuorelle itsenäistymistyöskentelyn aikana.
3. Selvittää, miten tietoperustan pohjalta voisi tuottaa mahdollisimman kevyttä materiaalia sijaishuollolle.
4. Tuottaa opaslehtinen Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän käyttöön.

Näiden apukysymyksien pohjalta muodostin opinnäytetyölleni tutkimuskysymyksen. Mitä käytännön asioita nuoren olisi hyvä tietää ympäröivästä maailmasta, kun itsenäistymistyö alkaa? Tähän kysymykseen opinnäytetyöni kehittämistyön tuloksena syntynyt prototyyppi pyrkii vastaamaan.

Tarkoituksena oli kehittää tutkimustyön lopputuloksena pieni materiaalivihko, jossa olisi koottuna infopaketteja niin nuoren kuin aikuisenkin näkökulmasta katsottuna. Sellainen vihko, jonka ohjaaja voisi nuorelle antaa, kun nuori saa avaimet omaan itsenäistymisasuntoonsa. Vihko käsittäisi asioita liittyen muun muassa kodin erinäisiin sopimuksiin (sähkö, vuokra), arjen askareisiin, rahaan ja esimerkiksi opiskeluihin sekä työn tekemiseen. Tarkoituksena ei ollut luoda valtavaa tietopakettia, vaan helppoluokuisen, helposti lähestyttävää materiaali, jonka voisi lukea hetkessä. Sellainen materiaali, joka herättää lisäkysymyksiä ja mielenkiintoa, ja joka olisi humoristisella tavalla tehty ja kuvitettu. Työn teoriapohjaksi keräsin aiheeseen liittyviä keskeisiä käsitteitä, joita olivat lastensuojelu, itsenäistyminen ja täysi-ikäisyys, nuori, resilienssi sekä sijaishuollon käsitteet.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina toimii Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän yksiköistä Halikon perhetukikeskus, myöhemmin VSLK. Kuntayhtymä tuottaa sekä sijaishuollon että avohuollon palveluita lastensuojelulain mukaisesti. VSLK:n toiminta on julkishallinnon alaista toimintaa, ja ensisijaisesti kuntayhtymä palveleekin jäsenkuntiaan, jotka ovat Kaarina, Raisio, Naantali, Paimio sekä Salo. (VSLK 2021)

Tilaaajana toimivaan Varsinais-Suomen Lastensuojelunkuntayhtymään (myöhemmin VSLK) kuuluu kolme perustason lastensuojeluyksikköä. Tämä opinnäytetyö on tehty Halikon perhetukikeskukseen, jossa on kaksi osastoa, jossa kummassakin asuu seitsemän alaikäistä henkilöä. Yksiköllä on myös pihapiirissa kaksi itsenäistymisasuntoa nimiltään Aitta ja Kotikolo. Näihin pääsee muuttamaan – toki vallitsevan vapautumisaikataulun puitteissa – siinä vaiheessa kun itsenäistymistyöskentely aloitetaan eli noin vuotta ennen kuin nuori on täysi-ikäinen.

Salon seudulle on perustettu jo vuonna 1925 silloiseen Halikon kuntaan kunnallinen lastenkoti, ja Varsinais-Suomen Lastensuojelunkuntayhtymä on jatkanut tämän uraa uurtaneen lastensuojeluyksikön työtä samalla sitä kehittäen. Organisaation eri yksiköiden välillä on käytössä yhtenäiset prosessikuvaukset sekä tavoitteet, jotta kaikissa yksiköissä saatavat palvelut olisivat mahdollisimman tasaisia ja laadukkaita. (VSLK 2021)

Halikon perhetukikeskukseen kuuluu erillisenä rakennuksena oleva perheyksikkö sekä itsenäistymisasunnot Kotikolo ja Aitta. Lisäksi perhetukikeskuksessa on lastenkotiyksiköt Vintti ja Pirtti, kumpainenkin seitsemänpaikkaisia osastoja. (VSLK 2021).

VSLK:lla oli jo käytössään yhtiön sisällä kehitettyä materiaalia itsenäistymistyöskentelyä varten. Lisäksi VSLK:ssa käytettiin paljon erilaisia menetelmiä itsenäistymistyöskentelyssä, kuten roolikartat, tulevaisuuden muistelu sekä itsenäistymistyön kansio. Nämä kaikki olivat kuitenkin sellaisia materiaaleja, joita ei nuorelle itselleen voinut tai kannattanut antaa sillä nämä oli tarkoitettu enempi ohjaajien työtä tukemaan. Sen lisäksi että nuorille kerätään kodin oma kansio, jonne he laittavat kaikki kodin tärkeät paperit, olisi kiva ja hyvä jos heillä olisi jokin pieni käsimateriaali, johon tutustua, kun he muuttavat ensimmäistä kertaa joko Aittaan tai Kotikoloon ja aloittaisivat itsenäistymisen.

Avaan opinnäytetyössäni ensin kehittämistyöni keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen kerron käyttämästäni menetelmistä, jotka ovat haastattelu ja kysely. Lopuksi avaun haastatteluiden ja kyselyn tuloksia ja laadin niiden perusteella tuotoksen.

3 LASTENSUOJELUN JA SIJAISHUOLLON ALUSTA

Kehittämistyötä varten tarvittiin myös tietoperustaa, jonka pohjalta lähteä opasta kehittämään. Erilaisia keskeisiä termejä avaamalla aukesi myös pala palalta niitä perusteita, joihin tarvitaan lastensuojelua. Lisäksi käsittelen nuoren määritelmää. Itsenäistymistyöskentelyä tehdään niin itsenäisesti kuin läheistenkin tukemana aina varhaislapsuudesta vanhuusikään asti, mutta selkeästi tietoperustaa tutkittaessa käy ilmi, että itsenäistymiselle herkin vaihe on juurikin täysi-ikäisyyden aikakausi. Tässä luvussa avaan mitä tarkoittaa lastenhuolto ja sijaishuolto, mitä itsenäistymisellä ja täysi-ikäisyydellä tarkoitetaan, mitä on resilienssi, mitä nuori tarkoittaa ja millainen työkalu on VSLK:n kehittämä Itsenäistyvän nuoren roolikartta.

3.1 Lastensuojelu ja sijaishuolto

Marjatta Bardyn (2009) teoksen Lastensuojelun ytimissä mukaan lastensuojelu on tarkoitettu erityisen räätälöidysti niille lapsille jotka eivät saa huoltajiltaan riittävästi tarvitsemaansa tukea kasvuun ja kehitykseen. Tällöin erityistä huomiota tarvitsevat lapset putoavat pois peruspalveluiden piiristä. Erityistä huomiota tai häiriötä aikaansaavat lapset eivät saa aikuisilta riittäväksi huomiota, eikä aikuisten voimavarat riitä heille heidän tarvitsemallaan tavalla. Lastensuojelu on siis kohdennettua eriarvoisuuden tasoittamista, johon tarvitaan monipuolista ja toimivaa palvelujärjestelmää. Tämä vastaa ihmisten erilaisiin yksilöllisiin tarpeisiin. Lastensuojelu voi tarjota käytännön apua niin aineellisella, sosiaalisella kuin henkiselläkin tasolla. (Bardy 2009, 19)

Lastensuojelun toimintaa ohjaa kaikissa toiminnoissa lastensuojelulaki. Lastensuojelulakia muovataan, ja sen muuttamista arvioidaan usein. Laki on kuitenkin tehty tarkoituksellisesti turvaamaan lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lain mukaan lastensuojelun on tuettava vanhempia kasvatustehtävässään, pyrittävä tarjoamaan perheille apua riittävän varhaisessa vaiheessa ja mahdollisesti ohjattava lapsi ja perhe lastensuojelun piiriin. Itse lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu, jota toteutetaan avohuollon sijoituksina, kiireellisinä sijoituksina, huostaanottoina sekä niihin liittyvinä sijaishuoltolina ja jälkihuoltolina. Lastensuojelutyöskentely pohjautuu aina räätälöityyn asiakassuunnitelmaan. (Laki lastensuojelusta, 314/2007 1§, 2§, 3§).

3.2 Nuori

Ilman vanhempien lajitovereidensa seuraa, puhetta ja rakkautta vastasyntynyt ihmislapsi ei koskaan kasva ihmiseksi. Jos hän ei oikeassa herkkyysissä opi puhumaan, hän ei opi koskaan. Hänellä ei olisi kieltä eikä symbolifunktiota. Hän ei puhuisi, ei lukisi, ei kirjoittaisi. (Leena Krohn, Neljän polven treffit – kampanjan kummi 2013).

Nuori on terminä hyvinkin haastava määritellä, sillä ikä ja siihen kuuluva kypsyminen ovat hyvin suhteellisia käsitteitä. Valtion nuorisoneuvoston teettämästä nuorten vapaa-aikatutkimuksesta kävi ilmi, että nuoret itse määrittelevät nuoren olevan mitä vain ikähaarukassa 10–20 vuotta. Kyseistä tutkimusta varten haastateltiin iältään 7–29 vuotiaita henkilöitä, joilta kysyttiin mieltävätkö he itsensä lapseksi, nuoreksi vai aikuiseksi. Tutkimuksen mukaan edellä mainittu tulos haastaakin jo olemassa olevia nuoruuden määritelmiä, kuten YK:n määritelmän, jonka mukaan nuori ihminen on 15–24-vuotias, kun taas Suomen nuorisolain mukaan nuoria ovat kaikki alle 29-vuotiaat henkilöt. Yhtä kaikki kuitenkin tutkimuksessa käy ilmi se, ettei lapsuus lopu alakoulusta yläkouluun siirryttäessä, vaan jo aiemmin, ja toisaalta nuoren täysi-ikäiseksi tuleminen ei tarkoita nuoren olevan vielä aikuinen. (Saarenheimo ym. 2013)

Kukin vuorollaan. Aika vaihtaa sijamme. Jokainen on ollut ensimmäinen ja tulee olemaan viimeinen. Jokainen joutuu vuorollaan olemaan avuton lapsi ja voimaton vanhus. Ne, jotka elävät voimansa vuosia, joutuvat auttamaan sekä niitä, joilla ei vielä ole voimaa, että niitä, joilta se on jo kadonnut. (Leena Krohn, Neljän polven treffit – kampanjan kummi 2013).

Kuten Leena Krohn on Neljän polven treffit -teokseen alkusanoiksi kirjaillut, on nuori henkilö, johon vaikuttaa niin mennyt lapsuus kuin tuleva aikuisuus. Sijaishuollon nuoria tämä koskettaa erityisesti, sillä he ovat riippuvaisia ja toisaalta myös hyvin paljon vaikutuksille alttiita ympärillään olevien aikuisten (ohjaajat, sosiaalityöntekijät, tukihenkilöt, yms.) erilaisista näkemyksistä ja asenteista yhteiskunnassa, sillä sijaishuollon lapsilla ei välttämättä ole biologista perhettä tukenaan tai sen tuki ei ole tarpeeseen

riittävä alkuunkaan. Eli eri ikäiset ihmiset ovat siis riippuvaisia toisistaan monilla tavoin ja jokaisen sijaishuoltonuoren kanssa työskentelevän aikuisen työskentelyyn ja työtapoihin vaikuttaa myös se, millaisen nuoren kanssa työskennellään. Toisiaan seuraavilla ikäpolvilla on sijaishuollossakin erilaisia itsenäistymiseen liittyviä rooleja ja tehtäviä.

Kuten valtion nuorisoneuvoston tutkimuksessa on käynyt ilmi, on kalenterivaihtelun merkitys esimerkiksi nuoruuden määritelmässä vähentynyt, jolloin myös itsenäistymistyöskentelyssä tulisi antaa enemmän painoarvoa ja merkitystä nuoren omalle kypsytykselle. Itsenäistymistyöskentelyä voidaan siis sosiaalityöntekijän suostumuksella aloittaa jo 16 ikävuoden aikoihin, mikäli nuori siihen osoittaa riittävää kypsyä. (Valtion nuorisoneuvosto 2016)

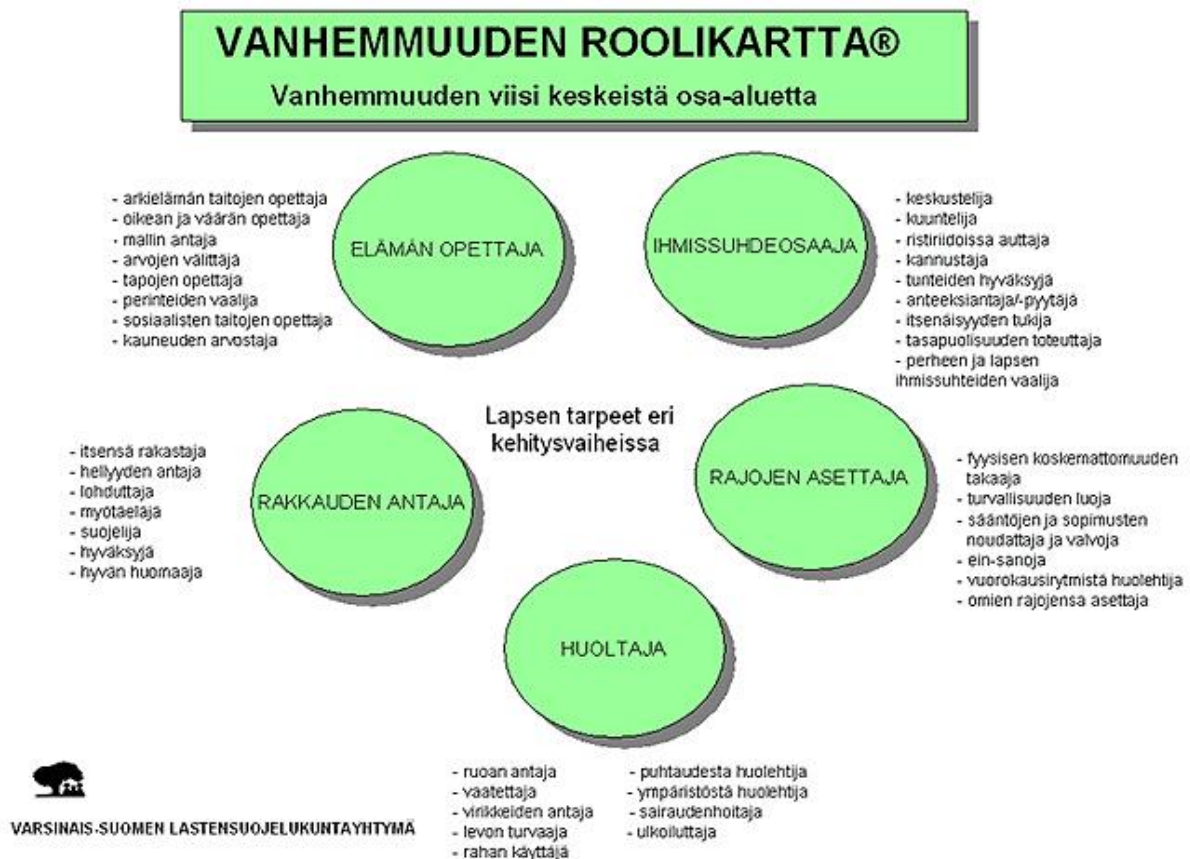
3.3 Itsenäistyminen ja täysi-ikäisyys

Itsenäistymisen ja siihen liittyvän sijaishuollossa tapahtuvan itsenäistymistyöskentelyn voisi karkeasti ottaen sanoa olevan arjen hallintaa ja aikuistumista. Suomen lainsäädännön mukaan nuori, rikosoikeudellisesti itsestään vastuussa oleva täysi-ikäinen ihminen, on kahdeksantoistavuotias nuori aikuinen. Karkeasti ottaen itsenäistyminen ja täysi-ikäisyys tarkoittavat siis sitä, että kun nuori tulee kahdeksantoistavuotiaaksi eivät huoltajat voi enää hoitaa asioita nuoren puolesta, vaan nuoren on itse otettava vastuu. Täysi-ikäisyys ja itsenäistyminen edellyttävät paljon velvollisuuksia ja suunnitelmallisuutta esimerkiksi asumisen ja rahankäytön suhteen. Toisaalta taas täysi-ikäisyys tuo tullessaan esimerkiksi oikeuden mennä naimisiin tai äänioikeuden. (Suomi.fi 2021)

Itsenäistymistyöskentely lastenkodissa kestää noin yhden, korkeintaan kahden vuoden ajan. Tuona aikana keskitytään lähinnä arjenhallintaan, jotta nuori sitten itsenäistyessään kykenee ottamaan itsestään kehitysvaiheensa edellyttämällä tavalla vastuuta muun muassa koulutukseen, työllistymiseen ja terveyteen liittyvissä asioissa. (Nuorisobarometri 2015).

3.4 VSLK:n roolikartat

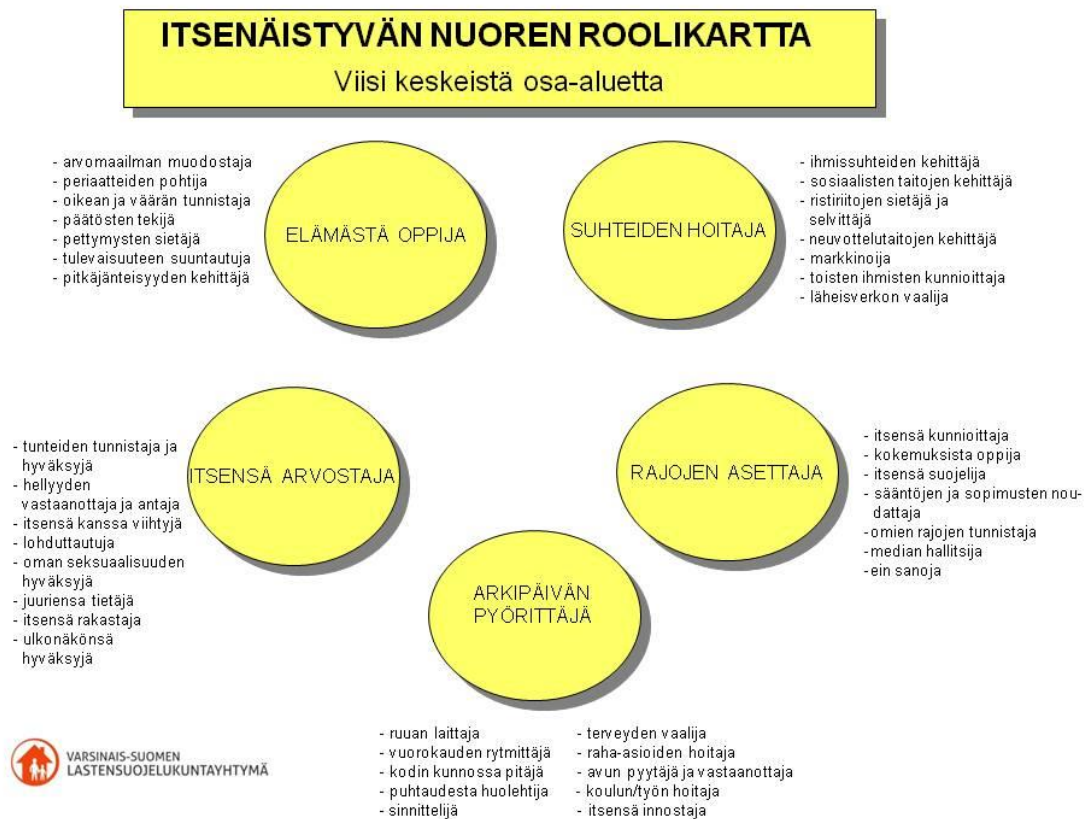
Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän henkilöstö on kehittänyt Vanhemmuuden roolikartta® vuonna 1999. (Kuvio 1.) Roolikartan tausta-ajatuksena on kysymys siitä, miten vanhemmuutta voitaisiin hahmottaa mahdollisimman selkeäksi ja luontevaksi osaksi työskentelyä ja arki ajattelua. Roolikartta on helppolukuinen: se koostuu viidestä korostetusta pääroolista sekä niiden alaroleista, joita on kussakin kuudesta yhdeksään kappaletta. Internetversioon, joka on julkaistu 2008, pääsee käsiksiksi VSLK:n internetsivujen kautta, ja tätä kautta löytyy myös Vanhemmuuden roolikartta® synnystä poikineen itsenäistyvän nuoren roolikartan. (VSLK 2021)

Kuvio 1. Vanhemmuuden roolikartta®

Vanhemmuuden roolikartan pohjalta on muodostunut myös parisuhteen roolikartta® vuonna 2003. Tämä roolikartta on niin ikään myös kehitetty Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymässä, ja sen ensimmäinen versio on kehitetty muutama vuosi Vanhemmuuden roolikartan® julkaisun jälkeen. Parisuhteen roolikartalle® keskeiseksi ajatukseksi nousi hyvän parisuhteen luoma vankka perusta hyvälle vanhemmuudelle. Edellä mainittujen lisäksi VSLK:lta löytyy myös sisarussuhteen roolikartta (2019), joka on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän, Erityinen sisarus -projektin sekä Meidän sakki -hankkeen yhteistyön tulos. (VSLK 2021) Oikeastaan kaikkia roolikarttoja voi ja tuleekin hyödyntää osana itsenäistymistyöskentelyä, jotta saadaan mahdollisimman laaja näkökulma itsenäistyvän nuoren sen hetkisen tuen tarpeesta kohti itsenäistymistä.

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä kouluttaa henkilöstöään roolikarttojen käyttöön ja kannustaa niiden soveltamisessa arkipäivän työskentelyssä. Nähdäkseni roolikarttoja onkin helppo käyttää työskentelyssä juuri pilkkoen niitä osiin, jolloin työskentelyn voi jakaa esimerkiksi viiden pääroolin mukaan viidelle kerralle. Koulutuksissa korostetaan, että roolikarttojen kanssa työskenneltäessä tulisi löytää aina enemmän niitä asioita, jotka esimerkiksi itsenäistymisessä tai vanhemmuudessa jo toimivat. Tätä reittiä seuraamalla on mahdollista ja matalammalla kynnyksellä helpompaa lähteä purkamaan niitä kohtia, joissa vielä kaivataan tukea ja vahvistusta. (VSLK 2021)

Kuvio 2. Itsenäistyvän nuoren roolikartta®

Itsenäistyvän nuoren roolikartta käsittää niin ikään myös viisi keskeistä osa-aluetta, eli pääroolia, jotka ovat: elämästä oppija, suhteiden hoitaja, rajojen asettaja, arkipäivän pyörittäjä sekä itsensä arvostaja. Näille kullekin pääroolille on itsenäistyvän nuoren roolikartassa seitsemästä kymmeneen eri alaroolia, eli voidaan huomata itsenäistymisen olevan todella kokonaisvaltaista uudelleen roolitusta ihmisen elämässä. (VSLK 2021)

Itsenäistyvän nuoren roolikartta tukee hyvin haastattelun ja kyselyn analysointia ja analyysin koontia. Suurimman painoarvon saavat kaksi pääroolia viidestä eli arkipäivän pyörittäjä sekä rajojen asettaja. Molemmat saavat painoarvoa itsenäistymistyöskentelyn lehtisen muodostamisessa, sillä molemmat roolit vaihtuvat yhtäkkiä nuoren itsenäistyessä hänen omiksi rooleikseen, kun nuo roolit ovat tähän asti hoitaneet pääasiassa lastenhuollon ohjaajat ja muu henkilöstö. (VSLK 2021)

3.5 Resilienssi

Resilienssi tarkoittaa yksilön kykyä selviytyä ja myös palautua haasteista ja vaikeuksista, joita elämä mukanaan tuo. Käytännössä se tarkoittaa sitä kykyä, jota elämässä eniten tarvitaan – kykyä joustavuuteen, soveltamiseen sekä ennakoivuuteen. Työterveyslaitoksen mukaan resilienssiä voi ja tuleekin edistää erinäisin tavoin, kuten yhteiskehittämällä ja uudistamalla käytäntöjä. (Työterveyslaitos 2021.) Käytännössä itsenäistymistyöskentelyssä tämä tarkoittaa sitä, että tunnistetaan yksilön tarpeet ja toteutetaan itsenäistymistyöskentelyä juuri kyseiselle yksilölle sopivin, kevyesti omaa ajattelua haastavin keinoin.

Anu Hakkaraisen pro gradu -tutkielmassa (2017) avataan resilienssin käsitettä niin, että resilienssi on yksilön persoonallisuuden piirre, joka on mahdollisuus saada muuttamaan sitä tietoisesti kehittämällä. Hyvän resilienssin omaavan yksilön on tutkittu pärjäävän esimerkiksi uusissa, haastavissa tilanteissa hyvin. Tällainen yksilö myös sopeutuu stressiin paremmin ja palautuu siitä nopeammin kuin vajavaisemman resilienssin omaava yksilö. Tutkimuksessa kerrotaan myös, että Suomessa resilienssin käsite on vielä melko tuntematon sosiaalitieteissä, mutta luonnontieteissä resilienssi on käsitteenä käytetympi.

Käytännössä itsenäistyvän nuoren resilienssiä ei siis voi edes tietää ennen kuin sitä on testattu, ja se tapahtuu ainoastaan antamalla uusia haasteita ja asioita pohdittavaksi. Itsenäistymistyöskentely toki kannustaa nuorta itsenäiseen otteeseen elämässä, mutta jotta nuoren oma resilienssi voi kehittyä, tulee hänen voida kehittää sitä tuetusti ja turvallisten kokemusten kautta. Siksi itsenäistymistyöskentelyn on tärkeää olla jo laadittujen toiminnan prosessien lisäksi hyvin huolellisesti yksilöityä, jotta siitä saadaan paras hyöty irti. Hyvän resilienssin kehittyminen on tärkeässä roolissa osana itsenäistymistä.

On tutkittu, että on olemassa kuusi erilaista tekijää, jotka auttavat vastoinkäymisissä säilyttämään yksilön hyvinvoinnin. Näitä tekijöitä ovat positiivinen asenne, fyysinen rasitus, saadun informaation prosessoinnin joustavuus, hallintakeinojen aktiivinen käyttäminen, moraalinen ymmärrys, sosiaalinen tuki sekä roolimallien, tässä tapauksessa ohjaajien ja tukihenkilöiden sekä -verkoston, olemassaolo (Hakkarainen 2017, 25-26).

Vastoinkäymisten käsittelyssä auttavia tekijöitä voi myös kehittää. Niiden kehittämisessä auttavat kyky tuntea itseään kohtaan myötätuntoa sekä taito huolehtia itsestään. Lasten ja nuorten säätiön verkkosivuilla psykologi Sanna Turola kertoo artikkelissaan resilienssin kannattelevasta voimasta. Turolan tekstissä verrataan resilienssiä taipuihin puuhun, joka selviää vuodenaikojen vaihtelusta ja jatkaa kasvuaan myrskyistä huolimatta. (Lasten ja Nuorten säätiö 2021)

Hakkarainen tuo tutkimuksessaan ilmi, että resilienssi ja suojaavien tekijöiden käsitteet ovat osittain päällekkäisiä. Sen lisäksi sosiaalitieteissä resilienssin tekijät muodostuvat yksilöä suojaavista käsitteistä. Täten resilienssi onkin käsitettävissä selviytymiskykyisyyteen, jota suojaavat tekijät edistävät ja jota myös itsenäistymisen harjoittelu on: työstetään yksilön resilienssiä, jotta hän pärjää itsenäistyttyään yhteiskunnan menossa mukana. Joustava selviytyminen ja onnistunut itsenäistyminen eivät siis ole vain suojaavien tekijöidensä summa, vaan se koostuu erinäisistä haasteista, niiden voittamisesta ja toipumisesta. (Hakkarainen 2017, 25-26)

4 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Kehittämistehtävä pohjautuu laajaan tietoperustaan, joka avaa hyvin sijaishuollon eri nyansseja. Lastensuojelutyö itsessään on jo vaativaa työskentelyä yhteistyössä monien tahojen kanssa, isoimpana päämääränään saada nuorelle vakaa alusta kasvaa itsenäiseksi nuoreksi aikuiseksi sijaishuolto-oloissa. Koska kehittämistehtävän toteutus fokusoituu ainoastaan tilaajan asiakkaina oleviin nuoriin, sekä tilaajalla työskenteleviin ohjaajiin, toteutus oli luontevaa tehdä oman työskentelyn ohessa Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän Halikon perhetukikeskuksen Pirtti-yksikössä. Menetelminä käytin haastattelua sekä kyselyä.

4.1 Kysely

Ohjaajien näkemyksien saamiseksi tein sähköisen kyselyn, jonka linkki lähetettiin kaikille Pirtti-yksikön ohjaajille siitä huolimatta, tekivätkö he parhaillaan itsenäistymistyöskentelyä työssään vai eivät (Liite 1). Ohjaajien lisäksi kysely lähetettiin myös perhetukikeskuksen johtajalle, sillä vaikka hän ei enää johtajatyönsä ohella tee varsinaista ohjaustyötä, on hän noussut johtajaksi ohjaajan asemasta ja on edelleen päivittäin läsnä ohjaajatyöskentelyssä. Häneltä sai myös hyvää kokemusta ja perspektiiviä kyselytuloksiin.

Kysely esiteltiin työryhmän tiimipäivässä, joka järjestetään kerran kuukaudessa yleensä kuukauden alussa. Tiimipäivä on työryhmän yhteiselle työskentelylle tarkoitettu päivä, jossa käydään läpi asiakasprosesseja, saadaan työnohjausta ja jaetaan työtehtäviä, puretaan mieltä askarruttavia asioita. Tiimipäivä osoittautuikin oivalliseksi alustaksi kertoa mistä opinnäytetyössäni on kyse ja kuinka minä sitä aion toteuttaa. Kerroin tiimipäivässä kaikille Pirtin ohjaajille sekä esihenkilöllemme, mitä opinnäytetyöni ja siihen olennaisena osana oleva ohjaajien kysely käsittelee. Pirtissä ohjaajia on vakituudessa työsuhteessa yhteensä seitsemän kappaletta ja koko Halikon perhetukikeskuksen yksiköllä on yksi esihenkilö. Korostin kollegoilleni vastaamien olevan täysin vapaaehtoista, ja keräsin kaikkien halukkaiden sähköpostiosoitteet kyselyn lähettämistä varten.

Vastaajia oli yhteensä kahdeksan kappaletta, eli seitsemän ohjaaja sekä esihenkilö. Kysely toteutettiin sähköisellä palvelimella, jonka käyttö osoittautui lopulta hieman han-

kalaksi, jonka johdosta osalle ohjaajista annettiin paperikysely. Lopputuloksena paperillisen kyselyn vastauksia käsiteltiin yhdessä sähköisen kyselyn kanssa. Koska kysely oli luonteeltaan anonyymi ei vastauksia käsitellessä ollut täyttä varmuutta oliko joku vastannut kahteen kertaan.

Kysely itsessään oli hyvin vapaamuotoinen ja rennosti koostettu, jotta tulevan opaslehtisen rento tunnelma välittyisi. Kyselyssä korostettiin myös juuri sitä, että ei ole olemassa oikeita tai vääriä vastauksia ja että kyselyllä etsittiin ennemminkin ohjaajien omia kokemuksia ja näkemyksiä. En myöskään halunnut, että ohjaajat, joille kysely oli osoitettu, kokisivat turhia paineita siitä millaisia vastauksia he kyselyyn antavat.

Kyselyn tavoitteena oli luoda kokemuspohjaa sille, mitä asioita opaslehtisessä tulisi ohjaajien näkökulmasta esiintyä. Kyselyssä kysyttiin kysymyksiä joihin sai vastata vapaasti sekä monivalintakysymyksiä, yhdessä kysymyksessä tuli asiat laittaa omien kokemusten perusteella tärkeysjärjestykseen. Kysely alkoi kartoittamalla minkä ikäisetä nuoresta on kyse ja tekeekö ohjaaja kyselyn hetkellä tämän nuoren kanssa itsenäistymistyöskentelyä. Seuraavaksi haluttiin tietää kokeeko ohjaaja että hänellä on riittävästi materiaalia itsenäistymistyöskentelyn tueksi. Kyselyyn kuului myös kaksi monivalintakysymystä, jotka käsittelivät erilaisia itsenäistymistyöskentelyn painoarvotusalueita kuten rahan käyttöä ja asioista huolehtimista. Lopuksi kyselyn lopussa oli vielä sana vapaa. Tähän sain myös muutaman kommentin.

4.2 Haastattelu

Kyselyn pohjalta muodostin haastattelukysymyksiä nuorille esitettäväksi. Haastattelu oli lyhyt ja se piti sisällään kysymykset haastateltavan iästä, itsenäistymiseen liittyvistä kiinnostuksen kohteista sekä monivalintakysymyksen asioista, jotka nuori itse kokee tärkeiksi itsenäistymisen osa-alueiksi. Haastattelulla halusin selvittää minkälaista materiaalia nuoret olisivat valmiita lukemaan. Koska Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän Halikon perhetukikeskuksessa on mahdollista aloittaa itsenäistymistyöskentely jo 16 vuotta täyttäneen nuoren kanssa, olivat haastatteluun osallistuneet nuoret iältään 16–17-vuotiaita. Sukupuolisensitiivisyyden ja laaja-alaisen vaitiolovelvollisuuden vuoksi haastateltavat ovat anonyymejä. Haastateltavia nuoria oli kolme kappaletta eikä heidän vastauksensa ole tunnistettavissa haastatteluista.

Haastattelutilanne itsessään vaikutti monelle nuorelle olevan kovin jännittävä tilanne, joten haastattelun yksi tärkeimpiä osa-alueita oli saada tilanteesta nuorelle mahdollisimman kevyt ja rento tilanne. Haastattelut suoritettiin rennosti sohvalla pötköttäen kahvikuppi ja leivokset pöydällä odottaen. Haastattelun aluksi nuorille kerrottiin mitä ollaan tekemässä ja miksi. Lisäksi haastattelun alussa korostettiin sitä, ettei vastauksia voida henkilöidä kehenkään, ja että haastattelu on täysin anonyymi.

Haastattelua varten, ja koska kehittämistehtävän kanssa liikuttiin laaja-alaisen vaihtolovelvollisuuden alueella, tuli kehittämistehtävää aloitellessani minun hakea tutkimuslupaa. Luvan sain ja sen jälkeen sovitin muun työnteon lomaan haastattelujen teon nuorten kanssa. (Liite 2.)

Haastattelu itsessään toteutettiin jokaisen vapaaehtoisesti vastaamaan halukkaan nuoren kanssa yksilöhaastatteluna, rauhallisessa tilassa hetkeen keskittyen. Nuorille kerrottiin haastattelun alussa mihin tätä haastattelua ja sen vastauksia käytetään ja miksi. Lisäksi pyrin haastattelua tehdessäni vastaamaan jokaisen nuoren yksilölliseen informaation sekä keskittymisen tarpeeseen ja järjestin haastattelutilanteesta näin mahdollisimman mukavan heille. Haastatteluja tehtiin esimerkiksi kahvilassa tai muualla nuoren itsensä valitsemissa lokaatioissa.

5 TULOKSET JA ANALYYSI

Niin haastattelu kuin kyselykin toteutettiin yhtä kaikki aikajaksolla tammikuu–maaliskuu 2021. Haastatteluun saadut vastaukset litteroitiin hyvin suppeasti, jotta voitiin säilyttää haastateltavien nuorten henkilöllisyys. Kysely oli laajempi, ja sen vastauksien koonti vaati aikaa huomattavasti enemmän. Kyselyn vastauksista muodostettiin kaavioita, joista kävi ilmi eniten ääniä saaneet osa-alueet. Näiden vastausten pohjalta sekä kirjallisuuteen nojaten muodostui Itsenäistymisen pieni ABC – helposti lähestyttävä materiaali Halikon perhetukikeskuksen lastenkodin nuorelle, eli lehtinen, joka vastaa hieman avaavammin sitä, mitä nuorten olisi hyvä tietää ympäröivästä maailmasta kun itsenäistymistyö alkaa. Ennen kyselyn esittämistä ohjaajille kerrottiin, että tuleva kehittämistyön tuotos on nimenomaan kevyt materiaali, mahdollisesti hauska ja täysin erilainen kuin ne materiaalit, jotka työskentelyä tukemaan ohjaajilta prosessikuvauksista jo löytyi.

5.1 Kyselyn tulokset

Kysely lähti liikkeelle kartoittamalla kuinka moni vastaajista tekee itsenäistymistyöskentelyä tällä hetkellä työssään. Vastaajia eli Pirtin työntekijöitä oli kahdeksan kappaletta, ja heistä viisi tekee parhaillaan itsenäistymistyöskentelyä. Tästä voitiin siis päätellä, että otanta olisikin odotettua laajempi, sillä yksikössä on useampi itsenäistymistyöskentelyä intensiivisesti tekevä henkilö.

Seuraavaksi kyselyssä haluttiin saada tietää, kuinka vanha kukin nuori on ollut, kun itsenäistymistyöskentely on nuoren kanssa aloitettu. Keskiarvovastaukseksi saatiin 16–17 vuotta. Tämän yhteyteen läheisesti liittyi myös seuraavana ollut, edellistä kysymystä paremmin avaava kysymys siitä, kuinka kauan itsenäistymistyöskentely nuoren kanssa suunnilleen kestää. Tämän kysymyksen vastaukset tukevat juuri sitä, kuinka yksilöllisiä ja tärkeitä asioita on huomioitava itsenäistyvän nuoren roolikartan avulla nuoren kypsyttä ja valmiuksia itsenäisyyteen tähtäävään työskentelyyn. Kyselyssä päästiin kuudentoista–seitsemäntoista vuoden mediaani-ikään. Tämä ikä on hyvin yksilöllinen aloitusajankohtineen ja riippuu hyvin paljon nuoren kypsydestä itsenäistymistä kohtaan. Vaikka erinäisten ikämääritelmien mukaan 16–17-vuotias on vielä

nuori eikä aikuinen, on tämä ikä kuitenkin se ikä, jonka jälkeen saavutetaan lain silmissä täysi-ikäisyyden rajapyykki ja itsenäinen, vastuunsa tunteva nuori aikuinen on kypsä lain silmissä asumaan ja elämään omillaan. (Saarenheimo ym. 2013)

Jotta saataisiin tietää, ettei kehittämistyö menisi hukkaan, esitettiin kyselyssä myös kysymyksiä liittyen itsenäistymistyöskentelyssä käytettäviin verkko- ja paperimateriaaleihin. Kysymys: Koetko, että Sinulla on riittävästi materiaalia annettavaksi nuorelle itsenäistymistyöskentelyn tueksi? Suurin osa vastaajista (5/7) koki, että materiaalia olisi tarpeeksi. Kuitenkin pieni osa kieltävistä vastauksista antoi ymmärtää, että mahdollisesti tilausta lisämateriaalille olisi juuri kevyessä muodossa. Tähän kävisikin tyyliältään kevyempilukuinen lehtinen kaiken raskaan asiatekstimuotoon kirjoitetun materiaalin tueksi.

Kyselyllä haluttiin lisäksi selvittää itsenäistymistyöskentelyn eri osa-alueiden painoarvotusta ohjaajien kokemuksen perusteella. Eli millaista painoarvoa ohjaajat haluavat itsenäistymistyöskentelyssä antaa eri osa-alueille kuten aikatauluttaminen, materiaalit, arjen sujuminen (työt, ihmissuhteet, yms.). Viidestä edellä mainitusta osa-alueesta nousi selkeästi yli muiden kaksi: ihmissuhteet sekä arjen sujuminen. Tästä voidaan tulkita että sijaishuoltolasten pärjäämisestä sosiaalisessa maailmassa ollaan huolissaan, ja sitä tulisi tukea ja antaa siihen opastusta. Arjen sujuminen nähtiin kaiken kaikkiaan itsenäistymistyöskentelyn kannalta tärkeänä, sillä jos arki ei suju, ei suju oikein koulut ja työkään, kodista huolehtimisesta puhumattakaan. Muutoin painoarvotusjakauma jakautui muille osa-alueille suhteellisen tasaisesti. Tämä puolestaan indikoi sitä, että kaikkia osa-alueita huomioidaan itsenäistymistyöskentelyssä tasapuolisesti kokonaisuus ja nuoren lähtökohdat huomioon ottaen.

Viimeinen kysymys piti sisällään niin ikään painoarvottamista. Tällä kysymyksellä haettiin vielä täsmennystä edelliselle osa-alueiden painotukselle ja sitä tietoa, mitä asiaa ohjaaja pitää työskentelyssä ja itsenäistymistyön eteenpäin viemisessä tärkeimpänä ja mikä on hänen mielestään vähiten tärkein. Kaikista seitsemästä vastauksesta tärkeimmäksi nousi budjetin suunnittelu eli se mistä raha nuorelle tulee, kuinka usein ja

minkä verran sitä saa sekä mihin kaikkeen sen rahan pitää riittää. Tämän jälkeen painoarvoa sai oman terveydenhuollon hoitaminen, seuraavana tuli itsenäistymisprosessin aikataulut. Kärkikolmikön jälkeen loput jakautuivat suhteellisen tasaisesti. Ainoastaan viimeiseksi jäänyt menetelmätyöskentelyjen kenttä sai selkeällä erotuksella muihin vähiten kannatusääniä.

Lopuksi kyselyssä oli vielä ”sana on vapaa”-osio. Näitä kommentteja hyödynsin tuotosta kootessani. Vapaan tekstin osio kirvoitti osalla kyselyyn vastanneilla ajatustenjuoksua, ja sanasäilä sivalsi:

”Edelliseen kohtaan haluan lisätä vielä sen, että jokainen kohta on enemmänkin toinen toista tukevaa. Eli jos joku kohta ei nuoren arjessa toimi, niin todennäköisesti se vaikuttaa myös johonkin toiseen osa-alueeseen. Ja osa on taas alueita, mikä helpottaa toisen kohdan kanssa työskentelyä – esim. viikkosuunnitelman teko auttaa kaupassakäyntiin ja budjetin suunnitteluun jne.”

”Meinasin jo ehdottaa, että lehtinen olisikin kansio, mutta se olisi tosi laaja! Lehtisen aiheen rajaaminen onkin oma juttunsa, että mikä on se tieto, mitä nuori tarvitsee ensimmäisenä itsenäistymistyöskentelyssä? Voisiko lehtinen olla esittely esim. nuoren kansioista, jota aletaan nuoren kanssa kokoamaan? Kansio, johon sitten talletetaan noita em. aihe-alueita..? Keskittykö se lehtinen enemmän itsenäistymistyöskentelyyn, jota täällä tehdään vai yleisesti itsenäistymiseen? Ajattelisin, että on kaksi itsenäistymistä – se työskentely joka täällä aloitetaan ja se kohta kun nuori muuttaa pois ja opittuja asioita aletaan viemään käytäntöön.”

”Ja niihin sloganeihin: ajattelisin, että tärkein viesti nuorelle on se, että älä jää yksin! Kysy rohkeasti ja pyydä apua! Kukaan ei voi tietää kaikkea ja jokainen on ollut samassa tilanteessa.”

5.2 Kyselyn yhteenveto

Kyselystä saatujen vastausten perusteella voi hyvinkin päätellä, että vaikka Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymällä paljon jo onkin materiaalia ohjaajien tekemän itsenäistymistyöskentelyn tueksi, on siellä silti tilausta nuorelle suunnatulle materiaalille, jota tämän opinnäytetyön kehittämistyön tuloksena on tuotetaan. Muun muassa kyselyn kohdat, joissa ohjaajat saivat itse antaa painoarvoa eri aihealueille kuten sosiaaliset suhteet ja rahan käyttö olisi hyvä löytyä materiaalilehtisestä. Ja jotta nuori saadaan kiinnittämään huomiota koko materiaaliin, tulee näiden edellä mainittujen seikkojen löytyä materiaalista helposti eli niin sanotusti olla silmille hyppääviä sloganeja.

5.3 Haastattelun tulokset

Haastattelu alkoi kartoittamalla vastaajien ikäjakaumaa, joka oli 16–17 vuotta. Tämä kartoitus tehtiin, jotta saataisiin jo tietoperustassakin mainitulle ikäjakaumalle vahvistusta. Sama kysymys esitettiin eri muodossa myös ohjaajille suunnatussa kyselyssä, jossa vastaukset olivat samoja.

Seuraavaksi haastattelussa käytiin hieman läpi jo olemassa olevia itsenäistymismateriaaleja, joita nuorille annetaan kun itsenäistymistyöskentely heidän kanssaan aloitetaan. Nuorten yhteinen sanoma materiaaleista oli, että nuoret ovat kyllä saaneet paperimateriaalia itsenäistymisen tueksi, mutta kokivat kaikki haastateltavat yhdessä, että eivät he sellaisia tarvitsisi ollenkaan. Tämä taas oli suoraan sitä vastaan, mitä ohjaajien kyselystä saatiin yhteenvedoksi. Päätin kuitenkin jatkaa tutkimus- ja kehittämistyötäni, sillä sivulauseessa jokainen haastateltu nuori totesi että olisi valmis ottamaan vastaan erilaisia materiaaleja jos ne olisivat helppolukuisia, kivan näköisiä ja helposti saatavilla, tieto niissä olisi riittävän yksinkertaisesti esitetty ja materiaali olisi nuorekas ja 2020-luvun ajan henkinen.

Seuraavassa haastattelun kohdassa haluttiin selvittää, mitä asioita seuraavista nuoret itse pitivät tärkeinä tutustua itsenäistymisvuoden aikana. Vaihtoehdot olivat tärkeä ja

ei tärkeä, ja arvotettavia asioita olivat aikatauluttaminen, paperimateriaalit, rahankäytön opettelu, ihmissuhteet sekä arjen sujuminen. Kaikkia edellä mainittuja seikkoja avattiin nuorille heidän vaatimallaan tavalla, ja kysymystä tarkennettiin useaan otteeseen. Nuoret valitsivat heidän mielestään tärkeimmäksi seikaksi ehdottomasti rahan käytön opetteluun. Perusteluna tälle oli muun muassa se, kuinka helpolla nuoret kokevat pääsevänsä siihen asti kun kaikki tulee valmiina.

Vähiten painoarvoa nuoret antoivat ihmissuhdetyöskentelylle. Jokainen haastateltava nuori koki, ettei ohjaajilla ole mitään annettavaa heille ihmissuhdetyöskentelyn saralla. Itse haastattelijan roolissa kuitenkin puolustin ihmissuhdetyöskentelyn tärkeyttä, sillä vaikka nämä kyseiset haastateltavat kärsi ihmissuhdehaasteista omassa elämässään, on saatu erilaisten kyselyiden perusteella näyttöä siitä, että juuri itsenäistymisiässä olevat nuoret kokevat vaikeuksia ihmissuhteiden luomisessa. Moni nuori tuntuu ontuvan empatiataidoissa, jotka kuuluvat oleellisena osana ihmissuhteiden muodostamiseen, ja taas empatiataidoissa kehittyminen kuuluu vahvasti osaksi murrosikää ja itsenäistymistä (Nuorten mielenterveystalo HUS).

Suomen Mielenterveysseuran verkkosivuilla (Mieli 2021) laadukkaan mielenterveyden osa-alueiksi validoidaan muun muassa vuorovaikutustaidot, sosiaalinen tuki ja ystävät sekä kyky luoda ja ylläpitää miellyttäviä ihmissuhteita. Nämä edellä mainitut erilaiset osa-alueet tukevat itsenäistymisen taitoja hyvin vahvasti, mutta kyseltäessä haastateltavilta nuorilta perusteluita siihen, miksi he eivät koe ihmissuhdetaitoja tärkeinä oli vastaus hyvin samanlainen heiltä kaikilta: ihmissuhdetaidot ovat niitä taitoja, jotka opitaan itse eikä niitä heidän mielestään voi opettaa. Itse haastattelijan roolissa jäin miettimään, voiko ihmissuhdetaitoja kuitenkin opetella ihan konkreettisesti? Mieli.fi-sivustollakin mainitaan useassa kohdassa, että omaa mielenterveyttään voi vahvistaa. Tästä kaikesta voidaankin tehdä siis yhteenveto, että vaikka nuoret eivät itse koe ihmissuhdetaitoja tärkeiksi, tulisi niille kuitenkin antaa myös itsenäistymistyöskentelyssä omaa painoarvoa. (Mieli 2021)

Viimeisessä kysymyskohdassa annettiin seitsemän itsenäistymistyöskentelyyn liittyvää eri vaihtoehtoa, joista nuoren tuli valita kaksi itselleen tärkeimmiksi kokemaansa kohtaa, ja joista hän haluaisi saada lisää tietoa. Vaihtoehdot olivat kaikkea ruokakau-

passa käynnistä aina omaan terveydenhuoltoon sekä menetelmätyöskentelyihin liittyviä asioita. Näitäkin, niin kysymystä kuin valittavissa olevia vaihtoehtoja, avattiin nuorelle hänen kokemansa tarpeen mukaan. Eniten ääniä ja tätä kautta nuorten näkemyksen mukaan suurimman painoarvon itsenäistymistyöskentelyssä tulisi saada omasta terveydenhuollosta huolehtiminen. Ja siitä heti seuravana kokivat nuoret arjen budjetoinnin laatimisen olevan miltei yhtä tärkeää kuin terveydenhuolto. Nämä vastaukset tukevat myös ohjaajien kyselystä saatuja vastauksia.

5.4 Haastattelun yhteenveto

Haastatellut nuoret olivat kannustettuina rohkean avoimia ja pyysivät lisätarkennusta reippaasti kysymyksiin, joita he eivät täysin ymmärtäneet. Oli myös hienoa huomata, kuinka haastattelu kirvoitti jatkokeskustelua nuorten kanssa, ja he jaksoivat keskittyä tilanteeseen. Vaikka nuorten yhteinen sanoma haastattelun perusteella oli, ettei tilausta ja tilaa olisi yhtään enemmän paperimateriaalille, he eivät kukaan tyrmänneet kehittämisprosessin lopputulokseksi kuvailemaani Itsenäistymistyön pieni ABC – helposti lähestyttävä materiaali Halikon perhetukikeskuksen nuorelle -materiaalia, joka avaa vain hieman sitä kaikkea, mihin nuoren olisi hyvä tutustua ja kiinnittää huomiota kun hänen itsenäistymistyöskentelynsä VSLK:n Halikon perhetukikeskuksessa alkaa.

6 TUOTOKSEN KUVAUS

Edellä suoritetut haastattelut sekä kyselyt, niiden vastausten ja tietoperustasta saamien tietojen yhteenvetona tuottaisin VSLK Halikon perhetukikeskukselle pienen opaslehtisen, jolla ohjaajat voivat auttaa ja tukea nuorta hänen aloittaessaan itsenäistymistäivaltaan. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Itsenäistymisen pieni Abc. VSLK. ©Saara Rinne

Opas itsessään on melko pieni, noin suunnilleen A6-arkin kokoinen lyhyt lehtinen, maksimissaan kymmenen sivua. Opas on vapaalla kädellä rennosti kuvitettu, mahdollisesti jopa käsin kirjoitettu. Tarkoitus olisi, että opas herättäisi mielenkiintoa nuorissa, ja olisi hauskaa ja kevyttä luettavaa. Joka aukeamalla on oma teemansa, sekä siihen liittyvä tehtävä kuten rahankäytön lyhyt oppimäärä ja siinä on lueteltu mihin kaikkeen saa rahaa kulutettua arjessaan. Oppaan mukana olisi hyvä olla esimerkiksi poispyyhittävä tussi, jolla nuori voi kirjoittaa tyhjiin kohtiin erilaisia seikkoja joita kyseisellä sivulla käsitellään. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Itsenäistymisen pieni Abc. VSLK. ©Saara Rinne

Oppaan takasivulta löytyy tärkeimmät yhteystiedot kuten VSLK Halikon perhetukikeskuksen keskeisimmät puhelinnumerot sekä osoite, yleinen hätänumero sekä myrkytystietokeskuksen numero. (Kuvio 5.) Oppaasta tekisi upean myös se, jos siitä saisi sellaisen, ettei se katoaisi muiden tavaroiden mukana, vaan siinä olisi esimerkiksi magneetti sisäänrakennettuna, jolloin sen saa esimerkiksi jääkaapin oveen odottamaan seuraavaa käyttökertaa. Tällöin opas ei huku muiden arjen tavaroiden sekaan ja siitä olisi helppo tarkistaa esimerkiksi tärkeät päivämäärät.

Kuvio 5. Itsenäistymisen pieni Abc. VSLK. ©Saara Rinne

Se, miten opasta ja koko tuotosta voisi jatkojalostaa, on melko laaja käsite. Itse lähtisin viemään jatkojalostuksen internetmaailmaan sekä kenties sosiaaliseen mediaan, sillä siellä nuoret ovat vahvoilla ja tuntevat sen omaksi kentäkseen. Reijo Kupiaisen (2013) tekstissä puhutaan diginatiiveista ja käyttäjälähtöisestä kulttuurista. Kupiaisen artikkeli pohjautuu Mark Prenskyn (2001) jo reilu vuosikymmen aiemmin julkaisemaan artikkeliin Digital Natives, Digital Immigrants. Molemmat artikkelit käsittelevät sitä,

kuinka nuorten teknologinen osaaminen ja sitä myöten sukupolvien väliset kuilut ovat kasvaneet. (widerscreen.fi 2021)

Tämän ajan nuoret ovat kasvaneet teknologian kanssa, teknologian jota edellinen sukupolvi vielä opettelee käyttämään. Prenskyn yleistys on, että ne ihmiset, jotka ovat nyt nuoria ovat kaikki "diginatiiveja", eli he osaavat jo luonnostaan selata Internetiä, pelata pelikonsoleilla ja käyttää tietokoneita eivätkä he vierasta kosketusnäyttöjä. Prenskyn mukaan nämä "diginatiivit" ovat henkilöitä, jotka ovat mullistaneet oppimisen maailman ja kasvattaneet uudenlaisen teknologian. He ovat tämän päivän nuoria, jotka arvostavat grafiikkaa ja kuvia tekstin sijaan, multitaskaavat eli käyttävät useita tietolähteitä samaan aikaan ja puhuvat uuden teknologian kieltä. (Prensky 2001)

Tämän päivän nuoret ovat hyvin nopeita oppimaan teknologian mutkikasta kieltä, ja siksi näkisin jatkotuotokselle otollisen alustan juurikin aplikaatiopalveluna. Nuorten on helpompi käyttää heille itselle tuttuja palvelumuotoja, ja uskoisin juuri tällaisen helposti lähestyttävän aplikaation olevan sellainen johon nuori saattaisi jopa oma-aloitteisesti tarttua. Tämän jatkotuotoksen julkisaamiseen tarvitsisi kuitenkin jo huomattavasti laajempaa osaamista esimerkiksi tietotekniikan puolelta.

Kenties tuotoksesta voisi tehdä myös pelin kaltaisen sovelluksen, jossa pelaajana toimisi itsenäistynyt nuori ja peli etenisi tasoittain niin, että se antaisi esimerkiksi viikoittain uuden tehtävän itsenäistymiseen liittyen, ja eteenpäin pääsisi, kun sen olisi klikannut suoritetuksi. Pelatessa voisi onnistuessaan saada esimerkiksi kerättyä aplikaatioita varten pisteitä, joilla voisi sitten lunastaa erilaisia palkintoja kuten ilmainen äänikirja tai vuokrata suoratoistopalveluista elokuvan. Näin mielenkiinto säilyisi, kun palkintojakin olisi luvassa. Ja jotta huijaamiselta vältyttäisiin, olisi nuo tehtävät klikattavissa vasta viikon kuluttua. Näin nuori oppisi samalla itsenäistymisen tärkeitä elementtejä, kuten aikatauluttamista ja sitoutumista annettuihin tehtäviin.

Kuntayhtymällä on oma laatutyöryhmä. Laatutyöryhmä koostuu kuntayhtymän johtajasta, kehittämisjohtajasta, palvelujohtajasta ja yksikköjen esimiehistä. Lisäksi laatutyöryhmään kuuluu myös yksi työntekijä kustakin yksiköstä. Tämän työryhmän tehtävänä on esimerkiksi kuntayhtymän toiminnan prosessien toimivuuden valvonta ja kehittäminen. Jatkojalostukselle sopisi viedä opinnäytetyön tuotos laatutyöryhmään, jolloin työryhmä voisi alkaa kehittää prosessia ja tuotosta eteenpäin koko kuntayhtymälle sopivaksi.

7 POHDINTA JA PÄÄTELMÄT

Mitä käytännön asioita nuoren olisi hyvä tietää ympäröivästä maailmasta, kun itsenäistymistyöskentely alkaa? Tähän tutkimuskysymykseen vastasin empiirisen haastattelun aineiston pohjalta. Opinnäytetyötäni lähdin tekemään haastattelemalla itsenäistymistyöskentelyssä jo mukana olleita nuoria sekä nuoria, joilla se pian alkaa. Tämän lisäksi hain perspektiiviä myös ohjaajilta, jotka tekevät näiden nuorten kanssa itsenäistymistyöskentelyä. Näihin saatuihin aineistoihin vedoten olen muodostanut oman näkemykseni mukaisen materiaalikuvauksen tulevasta lopputuotoksesta, joka on Itsenäistymistyön ABC – helposti lähestyttävä itsenäistymismateriaali Halikon perhetukikeskuksen lastenkodin nuorelle.

Kehittämistyön ja sen prosessoinnin lopputuloksena todettakoon, että kyseiselle kehittämistyölle on selkeästi tarve ja tilaus Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän Halikon perhetukikeskuksen Pirtti-yksikössä. Ei siksi etteikö siellä jo tehtävä itsenäistymistyöskentely olisi kattavaa ja monipuolista, vaan siksi että kohdeyleisö, eli nuoret, olisivat oikeasti ja oikeanlaiselle materiaalille vastaanottavaisia. Koska tutkimukseni otanta on kovin suppea, ei materiaalia voi jalostaa tällaisenaan laajempaan käyttöön, vaan se tulee ainakin tämän tyyppisenä jäämään ainoastaan Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän käyttöön.

Tilaaajalta saamani palaute oli positiivinen, tilaaja oli tyytyväinen että he saavat käyttöönsä materiaalia jolle on jo tehty tietoperustaa ja jota voi myöhemmin mahdollisesti jatkojalostaa esimerkiksi koko kuntayhtymän käyttöön. Jotta kehittämistyöni tuotos voitaisiin ottaa osaksi VSLK:n prosesseja tulee sen ensin käydä läpi LAATU-työryhmä. Tilaajan mielestä tämä kyseinen kehittämistyön tuotos voisi olla juuri sellainen jonka voisi esitellä työryhmälle, ja ottaa käyttöön ensin Halikon perhetukikeskuksessa Salossa ja ennen pitkää mahdollisesti koko kuntayhtymällä. Tilaaja oli myös erittäin tyytyväinen siihen, että kehittämistyön kohdeyleisö ja tuotos sekä tuotoksen jatkojalostus ovat tähän aikakauteen sopivia, ja lopputuotos kuulosti tilaajan mielestä oikein kivalta.

LÄHTEET

Haastateltava, H1, H2 ja H3. 2021.

Bardy, Marjatta, toimittaja ; Heino, Tarja, toimittaja. Lastensuojelun ytimissä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL 2013. 4. uud. p.

Lastensuojelulaki 2020. [Lastensuojelulaki 417/2007 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#) Viitattu 8.2.2021

Hakkarainen, Anu 2017. Lapsuudessaan huostassa olleiden nuorten aikuisten selviytyminen. Pro gradu -tutkielma. [urn nbn fi uef-20171137.pdf](#) Viitattu 21.2.2021

Kupiainen, Reijo 2013. Diginatiivit ja käyttäjälähtöinen kulttuuri. Widescreen. [Diginatiivit ja käyttäjälähtöinen kulttuuri | \(widerscreen.fi\)](#) Viitattu 1.3.2021.

Lasten ja nuorten säätiö 2021. [www.nuori.fi/2021/01/25/resilienssi-on-taito-sopeutua/](#) Viitattu 1.4.2021

Lindholm, Meri & Siren, Tea 2020. Neo – Matkalla itsenäiseen elämään. WSOY: Prinston, Talinna.

Suomen Mielensterveysseura. [Mitä mielensterveys on? | MIELI Suomen Mielensterveys ry](#) Viitattu 8.2.2021

Nuorten mielensterveystalo. [Ihmissuhteeni \(mielensterveystalo.fi\)](#) Viitattu 8.2.2021

Nuorisobarometri, 2016. Arjen jäljillä. [Nuorisobarometri 2015 ISSUU.pdf \(tieto-anuorista.fi\)](#) Viitattu 18.1.2021

Prensky, Mark 2001. Digital Natives, Digital immigrants. [Digital Natives, Digital Immigrants \(marcprensky.com\)](#) Viitattu 2.3.2021

Saarenheimo, Marja & Pietilä, Minna, Tiihonen, Arto & Pohjolainen, Pertti, Maununaaho, Sonja & Raitakari, Sari, Aarinsalo, Lyidia 2013. Neljän polven treffit : ikäpolvi-toiminnan opas. Helsinki: Vanhustyön Keskusliitto.

Tervetuloa täysi-ikäiseksi. [Tervetuloa täysi-ikäiseksi! - Suomi.fi](#) Viitattu 18.1.2021

THL, 2021. [Jälkihuolto - Lastensuojelun käsikirja - THL](#) Viitattu 16.2.2021

Työterveyslaitos, 2021. [Mitä on resilienssi? - Työterveyslaitos \(ttl.fi\)](#) Viitattu 21.2.2021

Valtion nuorisoneuvosto 2016. [Nuorten oma käsitys nuoruuden ”ikärajoista” selvitetty - tietoanuorista.fi](#). Viitattu 24.1.2021.

Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. www.vslk.fi Viitattu 15.1.2021

LIITTEET

Liite 1, ohjaajien kysely.

Itsenäistymistyöskentely VSLK, Pirtti

0 %

Tämä kysely kartoittaa Sinun kokemuksiasi ohjaajana itsenäistymistyöskentelyssä. Muista, ettei ole olemassa oikeita ja vääriä vastauksia, tämä kysely pohjautuu täysin koettuun todellisuuteen.

Teetkö itsenäistymistyöskentelyä tällä hetkellä? *

- kyllä
- ei

Minkä ikäinen nuori oli kun aloititte työskentelyn? *

Kuinka kauan itsenäistymistyöskentely (suunnilleen) kestää? *

Koetko, että Sinulla on riittävästi materiaalia annettavaksi nuorelle itsenäistymistyöskentelyn tueksi? *

(Lippulaput ja muut lehtiset)

- kyllä
- ei

Minkä painoarvon annat millekin aihealueelle omaohjattavana olevan nuoresi kanssa tehtävässä itsenäistymistyöskentelyssä?

(tarkoittaen että minkä itse koet vaikkapa tällä hetkellä oo-nuoresi elämässä tarvitsevan eniten painoarvoa ja tsemppiä)

	Yees!!!	Ehkä jossain määrin	En ymmärrä kysymystä/ en koe tarvetta muutoksille	En vissiin	No way!
Aikataulu	☐	☐	☐	☐	☐
Materiaalit	☐	☐	☐	☐	☐
Rahan käyttö (sen opettaminen)	☐	☐	☐	☐	☐
Ihmissuhteet	☐	☐	☐	☐	☐
Arjen sujuminen (työt, opinnot...)	☐	☐	☐	☐	☐

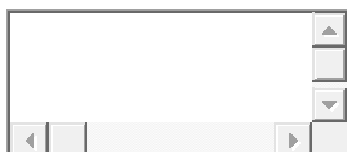
Laita omasta mielestä tärkeysjärjestykseen itsenäistymistyöskentelyn eri elementtejä niin että ykkösenä on mielestäsi tärkein elementti ja viimeisenä 7. on mielestäsi vähiten painoarvoa ansaitseva elementti. *

(Muista, että nämä ovat Sinun mielipiteitäsi, näissä ei ole oikeaa ja väärää vastausta sillä kaikki nämä käydään prosessin aikana läpi)

- ▼ Viikkosuunnitelman tekeminen
- ▼ Ruoka+kaupassa käynti (budjetti)
- ▼ Budjetin suunnittelua (mistä raha tulee, minkä verran sitä tulee ja mihin sitä kuluu)
- ▼ Oma terveydenhuolto (terapiat, lääkitykset, hammashuollot yms.)
- ▼ Oman kodin vastuut (mitä tulee huolehtia itse, mistä huolehtivat muut esim. isännöitsijä)
- ▼ Itsenäistymisprosessin aikataulutus, tukitoimet, opinnot ja työelämä, harrastukset ja vapaa-
- ▼ Menetelmätyöskentelyt (roolikartta, verkostokartta, tulevaisuuden muistelu yms.)

Tämän kyselyn tarkoituksena on tukea tulevaa opinnäytetyötä, jonka kehittämis-kohteena on täsmämateriaali annettavaksi nuorelle itsenäistymistyöskentelyn alkaessa. Tavoitteena on tuottaa vihkonen, johon nuori voi tutustua muuttaessaan VSLK:n Halikon yksikön itsenäistymisasuntoon. Lehtinen sisältää pieniä, tarpeelliseksi koettuja tietoiskuja siitä, mitä tulevaisuus ja itsenäistyminen pitävät sisälleen. *

Sana on vapaa: kirjoita mielestäsi vihkoseen sopivia tekstejä tms. alla olevaan tilaan.

Liite 2, nuorten haastattelu.

Haastattelukysymykset, itsenäistymistyöskentely VSLK, Pirtti.

Tämä haastattelu kunnioittaa laaja-alaista vaitiolovelvollisuutta ja on täten täysin anonyymi, eikä siihen saatuja vastauksia voida henkilöidä kehenkään. Tätä haastattelua varten on haettu ja saatu tutkimuslupa Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymänjohtaja Hannu Heinoselta. Haastattelu tukee omalta osaltaan opinnäytetyöni kehittämistyön taustatutkimusta. Opinnäytetyöni on kehittämistyö, jonka tavoitteena on kehittää Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymän Halikon perhetukikeskuksen itsenäistymistyöskentelyä lopputuotteenaan lehtinen annattavaksi itsenäistymisurakansa aloittavalle nuorelle.

Ikä:

Koetko saaneesi riittävästi paperimateriaaleja itsenäistymisesi tueksi?

Mitkä seuraavista aihealueista koet tärkeiksi tutustua itsenäistymisvuoden aikana?

Tärkeä

Ei niin tärkeä

Aikatauluttaminen

Materiaalit (vihot, kansiot yms)

Rahankäytön opettelu

Ihmissuhteet

Arjen sujuminen (opinnot yms)

Valitse seuraavista itsenäistymistyöskentelyn osa-alueista omasta mielestäsi 2 sellaista asiaa, jotka itse koet itsellesi tärkeimmiksi saada lisää tietoa:

Viikkosuunnitelman tekeminen

Ruokakulut + kaupassa käynti (arjen budjetointi)

Budjetin suunnittelu kuukausitasolla (mistä raha tulee, minkä verran sitä tulee ja mihin sitä kuluu?)

Oma terveydenhuolto (terapiat, hammashuolto, lääkitykset yms.)

Oman kodin vastuut (mitä huolehdit itse, mistä huolehtii vuokranantaja, mitä hoitaa isännöitsijä?)

Itsenäistymisprosessin aikataulutus (tukitoimet, opinnot, työelämään integroituminen, vapaa-aika yms.)

Menetelmätyöskentelyt (roolikartat, verkostokartat, tulevaisuuden muistelu yms.)